

II.

A Sz. N. Múzeum állandó csarnoka.

(—e —n.) A Székely Nemzeti Múzeum, melyet a fennebb vázoltak szerint a lelkes honleány, özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emilia urnő alapított, hiába őrzi a régi dicsőség oly sok becses ereklyéjét, ha nincs *állandó csarnoka*. E nélkül a kitűzött célhoz kötött feladat nem oldható meg a maga teljes valóságában. Állandó épület hiányában mindig bizonytalan a jövő, fogyatékos a berendezés, kifogásolható a kezelés és felügyelet.

Ezen körülmény — párosulva a lefolyt évtized tapasztalataival — indította a Múzeum felügyelő-bizottsága elnökét s illetőleg mélt. hatálykai Potsa József háromszékmegyei főispán urat ama régtől fogva érlelődött eszme gyakorlati keresztülvitelére, hogy a Múzeum számára állandó helyiségül egy czélszerű csarnok építtessék, a székely nép filléreiből való közadakozás és más társadalmi mozgalom útján

Nem lenne hát teljes a Múzeum alaptörténetéről a fentebbiekben vázolt történeti kép, ha elhallgatnók s illetőleg ide nem iktatnók az állandó épület létesítésére irányult amaz üdvös mozgalmakat, melyek lehetővé teendik, hogy Sepszi-Szentgyörgy székhelylyel a Székelyföld ismét egy oly kulturális intézménnyel legyen gazdagabb, melynek Csarnokát a székely nemzet újabb áldozatkészsége hozta létre a nagyok nagyjainak lelkesítésével és vezérletével!

Ime, idevonatkozólag az első lelkes, hazafias felhívás :

— *Hatolykai Potsa József főispán levele Daniel Gábor, Udvarhelyvármegye főispánjához.* —

Méltóságos ur !

Betegen, elzárva a világtól, csendes perczeimben a multa gondolék. A mult, székely fajunk multja foglalkoztatott. Elhagyatva, elzárva állunk ezredéve e kis földön. Czimerünk nap és hold és az edzett férfikar. Igen a nap és hold világánál létért küzdünk ! Kitartó küzdelmünk megtartá érintetlenül e földet, és a ki ismeri népünk, az kétségbe nem esik, élni és virágozni fog az, és az utolsó is magyarul áldja Istenét.

Minden nemzet a mult dicsőségéből merít erőt és tanúságot a jelen és jövőre. A mi történelmünk a nemzedékről-nemzedékre híven átment hagyomány. Mult miveltségünk emlékeit a vad harczok lerombolták. Nekünk nem voltak váraink, hová kincseink, multunk ereklyéit elhelyezzük. A mi erőnk karunk volt, melyet ég felé emelünk, és Istenünk élni engede.

Mit hagyunk unokáinkra, mely régi dicsőségre, kitartásra és fajunk iránti szeretetre ébreszse ?

Mivelt népek összegyűjtnek mindent, mi a multa emlékeztet, mindent, mi az élő nemzedéket a terület ismeretére vezeti és így együtt elé áll a történelem és a földisme csarnoka.

Nekünk egy lelkes honleány összegyűjté multunk emlékeit a székely nemzetnek ajándékozva, jobbaink azt évenként gyarapították.

Megbecsülhetetlen kincs áll rendelkezésünkre. Ez hitbizomány, melyet a késő nemzedéknek fentartani, gyarapítani elodázhatlan kötelességünk.

Kincsünk a jelen, a jövő nemzedék kincse. Multunk dicsőségének, fényének, munkájának ismerete szolgál zálogul, hogy a jövő nemzedék nem fog, annak nem szabad ellankadni, elsatnyulni.

Ez összegyűlt kincsnek nincs fedele, ma-holnap ládában egy félszerbe kerül, avagy gazdát cserél. Lehet híven megőrzik, de egy bizonyos, nem lesz a székely nemzet egyetemes tulajdona.

Mi mit teszünk? Megyegyűléseinken tanácskozunk, de az ügy előbbre nem halad. A megyegyűlés határozatai gyámság alatt az ügyet előbbre vinni nem fogják.

Vegyük kezünkbe mi az ügyet, hívjuk fel a székely népet.

Többen vagyunk mint 500,000, kik székelyek vagyunk, vagy székely vérből származtunk. Tíz krajezár nem kell egy székelytől és kincsünknek csarnoka lesz.

Ha három vármegye főispánjai, alispánjai és rendezett tanácsu városainak polgármesterei, mint a múzeum felügyelőbizottság tagjai egy akarattal, egy lélekkel kezünkbe vesszük az ügyet, meglesz!

Igen! az anyamegye költő főjegyzőjének ihletett tolla a Budvár romjai alól hívja fel a székely népet és mi írjuk alá.

A felhívással keressük fel mindazok utódait, kiknek a székely kard dicsősége, székely ész és székely munka jóllétet adott, bárhol lakják.

Székely nőink és leányaink dolgozzanak, mulassanak e nemes czélra. Vevőt a munkára, mit szép és jó kéz dolgozott és árul, ki mulatni szeret, jó és kedélyes társaságban bárhol találni.

Én soha sem csalatkoztam, midőn jóra és nemesre köröm társadalmát felhívtam.

Bizom, bizzunk az ősi erényben.

Minket nem a hivatalos állás tett székely fajunk tagjává. A mi őseink vére is itt hullott a haza védelmében.

Hol a mult dicsősége emlékének csarnokot emelnek, atyáink szent emléket örökítik meg.

Ha mi most az elsők vagyunk, legyünk elsők a munkában.

Szép, szent ügyért küzdelmünkben népünk követ, követni fog.

A munka méltó hozzánk, méltó lesz az eredmény is.

A székely múzeum épülete székely pénzből, székely művész kezéből idomulva, székely anyagból, székely munkával, hirdetni fogja, hogy élt, él, itten egy nép, mely arra érdemes. Ki a multat meg tudja becsülni, az életrevaló, életképes.

Közreműködésre kérem fel Méltóságodat, kérve, hogy ha ezekben velem egyetért, felügyelő társamat is felkérni méltóztassék.

Fajunk kitartásával, a nemesért, szépért fogékonyságával biztos a siker.

És akkor a székelyek filléreivel felépült csarnok homlokzatán

szárhegyi fehér márványba vésve ragyogjon lánglelkü költőnk szava: Nem fajult el még a székely vér, Minden cseppje drága gyöngyöt ér.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
Kelt Sepsi-Szentgyörgyön, 1890. január 18-án.

Potsa József,
főispán.

32—1890.

főisp.

Méltóságos Potsa József főispán urnak

Sepsi-Szentgyörgyön.

Méltóságos Főispán Úr!

Folyó hó 18-án 70. szám alatt kelt nagybecsű átírata meglatott. Az én gondolkozásom is a székely nemzet szellemi és anyagi érdekeinek fejlesztésével összeforrt. A székely nemzet gyarapodása és felvirágzása nekem is legelső óhajom, törekvésem. Méltóságodnak magasztos eszméjét, hogy a székely nemzet saját maga erejéből emeljen múzeumának csarnokot, teljesen magamévá teszem. De mielőtt a további lépések megindíthatnának, szükségesnek látom Méltóságodat fölkérni, hogy az eszme kivitelére, végrehajtására vonatkozó tervet és módozatot is velem közölni sziveskedjék.

Fent hivatkozott átíratot mellékelten $\frac{1}{2}$. alatt visszazárom.
Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.
Székely-Udvarhelytt, 1890. jan. 25-én.

Daniel Gábor,
főispán.

M. Daniel Gábor főispán urnak

mint a Székely Nemzeti Múzeum felügyelőbizottsága elnökének

Székely-Udvarhelytt.

Idei január hó 25-kéről 32. számú levelét köszönöm. Abban biztosítékát látom, hogy az ige testté válik.

Levelem a nyilvánosságnak adtam, e nélkül a társadalmi akció nem történhetik meg.

Gondoskodtam, hogy ismert jó székely atyánkfiai kezébe jusson; mert a helybeli lap szűk körben mozog, és nekünk sok székely közreműködésére van szükségünk.

Csikból még rokonszenves hangot nem vettem. Addig ottan akcióba menni nem lehet, míg a felügyelő bizottsági tagok nem kerestetnek meg.

Azért legelőbb is kérem Méltóságodat, hogy a felügyelő-bizottság tagjaival a már kettőnk nézetét „hogy a székely nemzet maga emeljen csarnokot“ közölni sziveskedjék és tőlük kérni nyilatkozatot.

A felügyelők, a három megye vezetői, együttes közreműködésére szükség van, és míg meg nem tagadják, nem lehet egyet is ignorálni.

Kénosy főjegyző urat szemeltem ki, hogy ő készitené el a felhívást a „Székelyekhez“, melyet a felügyelőség aláírva, aláírási ívvel világgá bocsátanánk.

Különösen az alispánok és országgyűlési képviselők közreműködését kell biztosítani, ezek körükben igen sokat tehetnek.

Hogy a minden felekezeti székely papság közreműködik, abban nincs kétségem.

Bármely kis adomány legyen becses az elfogadásra, hisz az érték becsesebb működésünkben, ha a székelyek egyetemes hozzájárulását nyerjük meg.

Egyleteink, pénzintézeteink közreműködésére hatnunk kell, és ezért sietve kell tenni; mert ezek ezen következő két hónapban tartják gyűléseiket.

Néptanítóink, a magyar kultúra napszamosai, mindig készek, fáradságot nem kímélnek, hol egészséges eszmét kell valósítani. Ezekre számíthatni, hogy tanítványaik fillérei összegyűlnek.

A székely iparosok mesterségük termékeiből adnak a szent célra.

Ezek és a példabeszéddé vált székely nők munkássága összegyűjt megbecsülhetetlen értéket.

És mi ezekből a székely ipar termékeiből kiállítást rendezünk, megközelíthető helyen.

Bemutatjuk életrealitásunk, mit szívesen megnéznék és értékesítjük iparosaink és székely nőink becses munkáját.

Ez mind elérhető, kitartás és akarattal.

Senkitől erején felül nem fogunk kívánni.

De megkívánjuk mindenkitől, ki székely, a részvétet nemzeti ügyünk előmozdítására.

A mérnöki karban, a magyar ipar, lehet mondani ezen egyedüli igaz barátjai, és vásárlói között, akad egy székely is, ki üres idejében elkészíti a tervét és költségvetését a múzeum épületének, hogy a székely kitartás és áldozatkészség ezen maradandó emlékében saját művével nevét is megörökítse az utókornak.

Ott van a Székely-mívelődési egyesület, melynél, más megyéket nem tudom, de Háromszékvármegyének meg kell lennie a befizetett tagsági díjak azon hányadának, mely alapszabály szerint tulajdonunk.

Méltóságodnak mint a főrendiház tagjának lesz hivatása ottan megkeresni mindazon fényes családok jelenlegi névviseleit, kik nemzeti ügyért mindig tesznek, és annál inkább nem vonják meg az áldozatot, ha eleik székelyek voltak, avagy őseik története összeforrt a székely nemzet történetével.

Ezek az én terveim. A fentebbiek összeműködésének kell összehozni azon filléreket, melyekből felépül, fel kell épülnie a Székely Nemzeti Múzeum csarnokának.

Bizom felügyelő társainkban. Nem hiszem, nem hihetem, hogy ne vegyenek részt a munkában.

Bizom, bizzék Méltóságod ; mert munkánkban részes lesz a székely nép egyeteme.

Ezt legkönnyebben úgy érzük el, ha minden lépésünk, minden működésünk nyilvános lesz. Erre meg kell nyernünk a székelyföldi sajtót, ez lesz, ennek kell lenni leghivebb szövetségesünknek és munkatársunknak a nemzeti ügy létrehozásában.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Kelt Sepsí-Szentgyörgyön, 1890. január 27-én.

Potsa József,
főispán.

A Székely Nemzeti Múzeum felügyelősége által 1890. február 25-én tartott üléséről fölvett jegyzőkönyv 4-ik pontja értelmében a Múzeum állandó csarnokát illetőleg álljon itt a következő kivonat :

„Mint hogy a nyilvánosság teréről is tudvalevőleg Mélt. Daniel Gábor és Potsa József főispán urak által czélba van véve, hogy a Székely Nemzeti Múzeum részére állandó csarnok építtessék s e végből Potsa József főispán úr ajánlata értelmében egy adakozási felhívás lenne kibocsátandó :

A felügyelőség — támaszkodva az indítványtevő főispán úrnak a nyilvánosság terén is kifejtett motívumaira — egy közadakozási felhívás fogalmazására *Kénosy Béla* udvarhelymegyei főjegyző urat kéri fel, mely felhívás a felügyelőséget gyakorló három vármegye fő- és alispánjai által aláírva bocsáttatik ki az aláírási ívek együttes mellékelésével. A gyűjtést Háromszékmege főispánja teljesíti, ugy szintén a vezetést is, mely czélból Háromszék vármegye t. pénztárnoka a pénzek kezelésével megbizatik.“

Felhívás a székely honleányokhoz és honfiakhoz.

Karddal a kézben, lángoló hazaszeretettel a szivben állottak őrt őseink a magyar haza keleti határain a századok hosszú sorain át. És ha a székely még él s ez a föld, „*mely éltet s hantjával eltakar*“, ma is székely : élő bizonyága annak, hogy őseink egy gondolatban, a fajfentartás nagy és nemes gondolatában mindig egyikek voltak. A lobogóért, melyre a székely eszme volt felírva, oh mennyi vér hullott! . . . De a kiontott vér az igaz hazafi vére volt, „*melynek minden kis cseppje drága gyöngyöt ér*“. Nyomán fakadt fel a legszebb virág, a székely szabadság örökké élő virága. Ős történelmünk a görög hitrege egy csodás képét tárja előnkbe, mert bár annyszor vertek le, de Anteusként mindig ujult erővel támadtunk fel a földről, a mely édes anyánk volt . . .

. . . A mult idők ködös homályán át fel-fel csillannak olykor lelkünk előtt az ős emlékek képei. Látjuk az ős Budvárt a főrabonbánok népes udvarával és látjuk a tomboló vész és vihar között Csaba segélyhadát. Pedig

*„Rég kihavcadt innár Budvárának ormán
Áldozatnak lángja ;
Örökre elnémult székely rabonbánok
Ádlástmondó hangja.“*

És Csaba vezér segélyhada? Nyomuk még ott csillog a „hadak utján“, de a holt vitézek megtértek őseikhez . . . *„Régi dal, régi dicsőségről.“* . . .

A székely költő azt mondja :

*. . . „Más időket élünk, más a nagyság utja,
Pihenhet a fegyver.
Miveltség a jelszó s a mennyire haladt,
Annyit ér nép, ember.“*

Kövessük őt.

* * *

Egy lelkes honleány, özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emilia S.-Szentgyörgyön Székely Nemzeti Múzeumot alapított, összegyűjtve benne a mult annyira drága ereklyéit.

És ez a múzeum, a székely nemzet e közkincese hajléktalan. Nincs állandó épülete. Ám építsünk számára díszes palotát. Miként őseink egyek voltak a harc viharai között, legyünk mi is egyek a béke napjaiban. Rakjuk le a székely kultúra szent oltárára a honfáldozat filléreit.

A székely zászlót, melyet annyi babérral koszoruzva hagytak ránk őseink, csakis így, a közös székely célok egységes támogatásával vihetjük előbbre és csak így tarthatjuk fenn ősi jelleünket. *„Nyugat tengerében elveszítné fényét Kelet üstököse“* . . .

A hazafias adományokat Potsa József, Háromszékvármegye főispánja veszi át és számolja el.

*„Testvérek, székelyek ! Eljött már az idő,
Tegyünk szent fogadást.
Együtt munkálkodunk jövőben a jóra
S el nem hagyjuk egymást.“*

*És ha Hadur látja fenn a magas égből
Szivünk tisztaságát,
Nem vonja meg tőlünk, törekvéseinktől
A siker áldását.*

Sepsi-Szentgyörgyön, 1890. év május hó 1-én.

A Székely Nemzeti Múzeum felügyelő bizottsága :

Vargyasi Daniel Gábor,
Udvarhelyvármegye főispánja.

Hatolykai Potsa József,
Háromszékvármegye főispánja.

Zsögödi Mikó Bálint,
Csikvármegye főispánja.

Dr. Török Albert,
Udvarhelyvármegye alispánja.

Br. Apor Gábor,
Háromszékvármegye alispánja.

Becze Antal,
Csikvármegye alispánja.

